

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

Individer, det sociala kapitalet och kristna omvändelser

Författare: Magnus Holmberg
Uppsats Soc 346, 41-60
Vårterminen 2005
Handledare: Mikael Klintman

Abstract

Författare: Magnus Holmberg

Titel: Individer, det sociala kapitlet och kristna omvändelser

Uppsats: Soc. 346, 41-60p

Sociologiska institutionen vårterminen 2005

Syfte: Uppsatsens syfte är att utifrån det sociala kapitalet belysa individuella och sociala aspekter av en omvändelse och anslutning till en religiös organisation, i mitt fall församlingen Fristaden i Uddevalla, från ett tidigare ickereligiöst liv. På samma gång omfattar syftet att ge en inblick i hur kristna i en församling som tillhör trosrörelsen ser på sin omvändelse, anslutning och på samhället.

Problem: Mitt syfte bryter jag ned i tre frågeställningar som jag söker svar på. Dessa är:

1. Hur upplevde individen sin tillvaro runt omvändelsen?
2. Vilken betydelse kan det sociala kapitalet ha för en omvändelse och anslutning till församlingen Fristaden?
3. Är det sociala kapitalet som genereras i den omvändes sociala omgivning jag studerar i första hand sammanbindande eller överbryggande?

Metod: Kvalitativ metod med intervjuer och observationer.

Slutsatser: Jag fann att individen vid tiden före omvändelsen var missnöjd med sitt liv både utifrån ett individuellt och socialt perspektiv. Samtliga redogjorde också om speciella upplevelser från denna tid som tolkades utifrån ett kristet perspektiv. Individens sociala kapital spelade stor roll både i tolkningen av dessa upplevelser samt för den vidare omvändelsen och anslutningen till Fristaden. När det gäller anslutning till Fristaden beror denna i högre grad på social interaktion än teologiska orsaker. Anslutningen till Fristaden gav nytt socialt kapital som i mycket högre grad är sammanbindande än överbryggande.

Nyckelord: Sammanbindande och överbryggande socialt kapital, frälsningsupplevelse, verbal och total omvändelse

Innehållsförteckning	Sid
1. Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Begreppspreciseringar	5
1.4 Disposition	6
2. Presentation av församlingen Fristaden	7
3. Teoretiska utgångspunkter	8
3.1 Symbolisk interaktionism och rollteori	8
3.2 Lofland&Starks teori om religiösa omvändelser	10
3.3 Putnams distinktion av socialt kapital	11
4. Metod	13
4.1 Val av metod	13
4.2 Tillträde till fältet	14
4.3 Deltagande observationer	15
4.4 Intervjuerna	16
4.5 Etiska aspekter	17
5. Presentation av intervjupersoner	17
6. Resultatredovisning och analys	19
6.1 Individuell och social situation vid tiden runt frälsningen	19
6.2 Förändrat beteende, reaktioner och återfall	23
6.3 Det sociala kapitalets betydelse för anslutning till Fristaden	26
6.4 Att vara en ickekristen ex	29
6.5 Engagemang i församling och samhälle	30
7. Avslutande reflektioner	36
7.1 Parallella roller och rollutgång	36
7.2 Det sociala kapitalets inverkan på religiös anslutning	37
7.3 Kristet engagemang och de två formerna av socialt kapital	38
Referens och litteraturlista	39
Bilaga	41
Intervjuguide	

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Ibland upplever människor stora förändringar i sina liv. Denna uppsats kommer utifrån ett sociologiskt perspektiv belysa en sådan förändring, nämligen omvändelsen eller vad kristna många gånger kallar för frälsning. Själva frälsningsupplevelserna kan te sig olika för människor. Inom kristenheten är Paulus dramatiska och mycket intensiva omvändelse på vägen till Damaskus någon gång på 30-talet e kr en av de mest omtalade.¹ Andra kristna i kyrkans historia vittnar dock om en något annorlunda, men händelserik och i tid mer utdragen, frälsningsprocess.² Omvändelsen eller frälsning, alltså den process som innebär en individs, ibland radikala, förändring när det gäller både relation till Gud och medmänniskor är därför en central betydelse inom kristendomen från första början.³ Omvändelseprocessen brukar många gånger också leda till att man söker sig till en gemenskap, d v s en kyrka eller frikyrka.

Kristna omvändelseprocesser kan studeras utifrån olikartade vetenskapliga discipliner, tex teologi, sociologi eller psykologi. Det är således inte endast teologer utan också sociologer som intresserat sig för omvändelser.⁴ Med tanke på att en omvändelseprocess i flera olika avseenden får sociala konsekvenser, som t ex att individer ändrar beteenden och ansluter sig till en kyrka eller frikyrka vilken många gånger blir en verksam aktör i samhället, är fenomenet både relevant och av intresse att studera utifrån sociologiska perspektiv. Ytterligare en aspekt av sociologisk relevans är att jag i min uppsats studerar omvändelser och engagemang till en församling i Uddevalla som tillhör den sk trosrörelsen, en teologisk inriktning som i religionssociologiskt hänseende är relativt utforskad i Sverige.⁵

¹ Bibel 2000: Apostlagärningarna 9:1-30

² Se tex Augustinus, *Bekännelser*. Denna bok är en av världslitteraturens tidigaste självbiografiska verk där Augustinus personligt och uppriktigt skildrar sin omvändelseprocess som sträcker sig från barndomen, via gnosticism och filosofiska skepticism, till trettioårsåldern då han blir kristen och ansluter sig till kyrkan i Nordafrika. Augustinus blev senare biskop och en av västerlandets största kyrkolärare.

³ Att omvändelsen är av central betydelse inom kristenheten beror också på att teologer använder begreppet för att beteckna en redan kristens persons fördjupade och intensifierade liv med Gud. Många gånger avser begreppet omvändelse således något annat än att en ickekristen person blir kristen. Den teologiska innebörden av begreppet ”omvändelse” är således av två slag.

⁴ Lofland&Skonovd (1981) Conversion motifs. *Journal of the scientific study of religion*, 20 (4), sid 373-385). I denna intressanta artikel skriver författarna om olika former av religiösa omvändelser som i sig formar sex omvändelsemotiv.

⁵ Mitt ställningstagande baseras på att jag under litteratursökningen inte fann några vetenskapliga rapporter som behandlade anslutningsprocesser till trosrörelsen. Den i Sverige mycket sparsamma forskningen på engagemanget i trosrörelsen bekräftas också av Göran Gustavsson, professor i religionssociologi vid Lunds

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens övergripande syfte är att studera individuella och sociala aspekter av en omvändelse och anslutning till en religiös organisation, i detta fall församlingen Fristaden i Uddevalla, från ett tidigare ickereligiöst liv. På samma gång omfattar detta syfte en vidare inblick i de perspektiv som kristna i församlingen Fristaden har på sin omvändelse, anslutning och på omgivande samhälle. Detta ganska vida syfte avgränsas i sökandet efter svar på några i mina ögon intressanta frågeställningar, som förknippas med individuella och sociala aspekter vid en omvändelse och anslutning till en religiös organisation. De frågeställningar jag söker svar på är följande:

(F1): Hur upplevde individen sin tillvaro vid tiden runt omvändelsen?

(F2): Vilken betydelse kan det sociala kapitalet ha för en omvändelse och en anslutning till församlingen Fristaden?

(F3): Är det sociala kapitalet som genereras i den omvändes sociala omgivning jag studerar i första hand sammanbindande eller överbryggande?

1.3 Begreppspreciseringar

Begreppet "socialt kapital", besläktat med begreppet gemenskap, avser tillgångar eller interpersonella band mellan en individ och dennes släktingar, vänner, umgänge och övriga former av sociala kontakter. En distinktion beträffande begreppet "socialt kapital" kommer att presenteras i teoriavsnittet (se avsnitt 3.3).

I denna uppsats syftar begreppet omvändelse på en process där individens tolkning och syn på sig själv och sin sociala omgivning förändras från någon form av ickereligiöst perspektiv till ett kristet perspektiv. En förändring som leder till avståndstagande från vissa beteenden och förvärvandet av andra. Omvändelsen är en process som jag i denna uppsats i första hand betraktar utifrån ett sociologiskt perspektiv. I denna process urskiljer jag huvudsakligen tre moment eller etapper. Den första omfattar en frälsningsupplevelse och syftar på upplevelser

universitet, som i *Tro och Tanke: Sociologiska perspektiv*, 2000, sid 119, skriver att det inte finns någon omfattande studie om engagemanget i trosrörelsen.

som individen tolkar som Gudsmöten. Det två andra etapperna i omvändelseprocessen hämtar jag från Lofland&Stark och omfattas av distinktionen mellan verbal och total omvändelse.⁶ Den förra innefattar huvudsakligen att man inför sin sociala omgivning uttrycker sin tro, d v s en slags läpparnas bekännelse att individen tror på Gud och hans inkarnation i Jesus Kristus. Den totala omvändelsen innebär att man inte bara uttrycker sin tro utan också att individen i handling engagerar sig i en religiös organisation.

1.4 Disposition

Efter att i del ett introducerat läsaren och presenterat syftet med min uppsats kommer jag i korthet redogöra för dispositionen i denna forskningsrapport. I avsnitt två presenteras mycket kort församlingen Fristaden och dess bla teologiska relation till den kristna inriktning som kallas trosrörelsen. I avsnitt tre presenterar jag de teoretiska utgångspunkter jag valt att arbeta utifrån när jag ska besvara mina frågeställningar. I avsnitt fyra, som jag koncist kallar för ”Metod”, beskriver jag mina tillvägagångssätt för att finna svar på mina frågeställningar. I avsnitt fyra presenterar jag intervjupersonerna. Därefter, i avsnitt sex, presenterar jag mötet mellan teori och empiri i form av en redovisning av det empiriska materialet med åtföljande analys. Frågeställning ett behandlas i del 6.1, 6.2 och 6.4. Frågeställning två behandlas i 6.3 och 6.4. Frågeställning tre behandlas i del 6.5. I avsnitt sju följer en sammanfattande och vidare reflektion med bla några frågeställningar jag skulle kunna arbeta vidare med.

⁶ J.Lofland&R.Stark (1965) Becoming a worldsaver: A theory of conversion to a deviant perspective. *American sociological review* 30, 6, sid 864

2. Presentation av församlingen Fristaden

Församlingen Fristaden bildades 1987 ur en kristen gemenskap i stadsdelen Tureborg i Uddevalla. Idag har församlingen drygt 250 medlemmar som har sin församlingsbyggnad i centrala Uddevalla. Under min tid på fältet har församlingen lämnat sin gamla församlingsbyggnad, en gammal biosalong, och håller för tillfället till i en annan församlingsbyggnad. I den tidigare församlingsbyggnaden drev de en bokhandel och ett café (verksamheter som tillfälligt är nedlagda). Församlingen har också kopplingar till en friskola, Stenebackskolan, och en fristående förskola, Förskolan Fisken, i Uddevalla.⁷

Teologiskt och organisatoriskt tillhör församlingen Fristaden i hög grad trosrörelsen, vars mest kända företrädare är Livets Ord i Uppsala. Jag skriver ”i hög grad” då församlingarna i flera bemärkelser kan skilja sig från varandra. Trosrörelsen omfattar vid milleniumskiftet ett femtiotal församlingar med omkring tiotusen medlemmar.⁸ Trosrörelsen har rötter i modern amerikansk väckelserörelse med bla Kenneth Hagin som förgrundsgestalt.

Den teologi trosrörelsen (och som Fristaden således i hög grad bekänner sig till) omfattar har gett upphov till kraftig kritik från svensk kristenhet och allmänhet. Speciellt den sk framgångsteologin, dvs den teologiska uppfattningen att den troende människan genom sin tro kan påverka sitt liv i riktning mot framgång i hälsa, ekonomi och andliga gåvor, har varit föremål för kraftig kritik. En tro på Gud ska således inte endast manifesteras i andlig framgång utan också i en mer världslig som t ex god hälsa och framförallt materiell och ekonomisk framgång. Gudstjänsterna har ingen mötesordning och betoning läggs på sång och musik, predikan och ”karismatiska företeelser” som exempelvis profetiskt tal, tungotal, helande och bön för sjuka. Bibeln ses som enda troskriterium i förhållande till kyrkans traditioner, lärosatser och vad som avses som mänskligt förnuft. Tolkningen av Bibeln är övervägande bokstavlig vilket kommer till uttryck i förkastandet av modern bibelforskning och Darwins evolutionsteori.

I livsstilsfrågor betonas företeelsen att ge tionde och förbud mot sexuella relationer utanför äktenskapet, bruket av droger och svordomar. Trots att kritiken mot trosrörelsen lugnat sig på

⁷ För en vidare presentation av församlingen Fristaden se deras hemsida på Internet: <http://www.fristaden.nu>

⁸ Uppgifterna är hämtade från Göran Gustafsson (2000) *Tro, Samfund och Samhälle: Sociologiska perspektiv*, sid 139

senare år befinner de sig, enligt både Frisk och Olivestam, fortfarande i en spänningsfylld relation till samhället.⁹

3. Teoretiska utgångspunkter

3.1 Symbolisk interaktionism och rollteori

När man med ett sociologiskt perspektiv studerar sociala aspekter av människors omvändelseprocess är begrepp som interaktion, referensgrupp, signifikativa andra, generaliserande andra samt definition av situation central. Individer motiveras och handlar utifrån hur de definierar situationen, dvs vilken mening den har för individen.¹⁰ Mening uppstår och formas i möten med andra människor, dvs i den mänskliga interaktionen.¹¹ Personer som på ett speciellt sätt påverkar meningsskapandet benämns som signifikativa andra och den allmänna bilden av individer tillhörande en viss social värld kallar symboliska interaktionister i G.H Meads efterföljd för den generaliserande andre.

Enligt symbolisk interaktionism finner man således förståelse av människans handlande om man har inblick i hur denne ser på (eller definierar) situationen. Människors handlingar är således en följd av vilken mening de tillmäter föremål och företeelser, d v s symbolerna. Denna uppfattning är, enligt R.Stark, överensstämmande med den subjektiva rationaliteten, som innebär att människan handlande sker utifrån goda skäl vilka grundas i potentiella kostnader och belöningar.¹² En konsekvens, vilken jag delar, av den subjektiva rationaliteten är således att en omvändelseprocess med en anslutning till en religiös organisation är en rationell handling för den omvände personen (den behöver dock inte vara rationell eller meningsfull för andra individer) just för att den enskilde individen får ut något av sin omvändelse och anslutning till en religiös organisation.

En omvändelseprocess skulle därför utifrån ett sociologiskt perspektiv kunna liknas vid en process där man byter referensgrupp men också roll. En referensgrupp kan således förklaras som en grupp människor som definierar verkligheten på liknande sätt.¹³

⁹ L. Frisk (1998) *Nyreligiositet i Sverige*, sid 109-124 och C.E Olivestam (2002) *Från kyrka till wellbeing*, sid 243-250

¹⁰ H. Blumer (1969) *Symbolic interactionism: Perspective and method*, sid 3

¹¹ *ibid*, sid 4-5

¹² R. Stark (2000) *Acts of faith: explaining the human side of religion*, sid 37

¹³ J. Charon (2001) *Symbolic interactionism*, sid 35-37

Att byta referensgrupp innebär en rollutgång med ett inträde i en ny roll. En mycket intressant studie av det allmänna fenomenet rollutgång finner man hos H.R.F Ebaugh i boken *Becoming an ex: The process of roleexit*. Hon urskiljer fyra faser eller etapper i en rollutgång. Den första innebär att man inte är nöjd med sin nuvarande situation, vilket individen för andra kan visa omedvetet eller medvetet i vad hon kallar ”cuing behavior”.¹⁴ Att individer blir missnöjda med sina roller är en följd av att de, som hon skriver, *reinterpreting the cost and rewards associated with continuance in the role*.¹⁵ I yttre bemärkelser kan missnöjet vara en följd av eller bero på organisationsförändringar, utbrändhet, besvikelser och förändringar i relationer eller specifika händelser.

Missnöjet leder till att man söker och utvärderar alternativ. I fas två skriver hon att:

*... alternative roles are evaluated in comparison with the cost and rewards of one's current role.*¹⁶

I både fas ett och två spelar interaktionen med signifikativa andras reaktioner roll i värderingsprocessen. Inte helt oväntat blir ett rollalternativ mindre intressant eller fördröjs om signifikativa andra är negativa. Ett allmänt socialt stöd, negativt som positivt, påverkar också rollutgångsprocessen.¹⁷

Till slut återstår ett rollalternativ vilket kan leda till ett allmänt tillkännagivande, fas tre, som innebär ett rollbyte och tillhörighet i den nya referensgruppen.¹⁸ Förutom att individen ändrat perspektiv och beteende blir hon i en eller flera avseenden en ex, tex skild, änka eller ofrälst. Ebaugh skriver att processen till en ex: *involves tension between one's past, present and future. One's previous role identification has to be taken into account and incorporated in a future identity.*¹⁹ Att bli ett ex innefattar således att individen strävar efter att lösa den inbördes spänningen mellan tidigare identitet med nuvarande identitet. Man ser tillika sin tidigare roll (och sitt liv) utifrån ett nytt perspektiv. Enligt Ebaugh leder rollutträdet också till

¹⁴ H.R.F Ebaugh (1988) *Becoming an ex: The process of roleexit*, sid 69-70

¹⁵ *ibid*, sid 42

¹⁶ *ibid*, sid 87

¹⁷ *ibid*, sid 98-101

¹⁸ *ibid*, sid 123

¹⁹ *ibid*, sid 149

sociala förändringar både vad gäller den enskilde individen och dennes relation till tidigare referensgrupp.²⁰

En rollutgång innefattar således till slut till ett byte av referensgrupp, förändringar när det gäller sociala nätverk, relation med tidigare gruppmedlemmar och förändringar i individens identitet.

Enligt Meredith B. McGuire upphör inte omvändelseprocessen i det ögonblick individen blivit medlem i en religiös organisation.²¹ Omvändelseprocessen övergår då i ”förbindelsefasen” som innefattar en fördjupad socialisering i referensgruppens världsbild.²² Denna omfattar inte bara individens ökade delaktighet i referensgruppens perspektiv utan också en villighet från individens sida att bidra till gruppens fortskridande. Det kan vara att perspektivet får tränga igenom så gott som alla sfärer av individens liv eller att ge tid, energi eller pengar till rörelsen. I denna fas av omvändelseprocessen uppmuntras individen att skapa nya täta sociala kontakter med andra medlemmar av referensgruppen.²³

3.2 Lofland&Starks teori om religiösa omvändelser

När det gäller religionssociologiska teorier som behandlar omvändelser och anslutning utifrån individuella och sociala aspekter till religiösa organisationer är Lofland&Starks studie från 1965 av en tidig Unification Church-grupp i USA en av de flitigaste citerade.²⁴ Enligt Lofland&Stark börjar omvändelseprocessen med en upplevd oförenlighet, eller spänning, mellan hur livet är och hur det borde vara. Denna spänning upplevs, enligt Lofland&Stark, av vissa individer som mer intensiv och långvarig i förhållande till andra människor som stundtals i vardagen kan uppleva frustration över skillnaden mellan hur livet är och hur det borde vara. Denna frustration i kombination att individen har en tolkningsmall som innebär att spänningen kan lösas religiöst, vilket således omfattar en tro på en ickeempirisk verklighet,

²⁰ *ibid*, sid 168

²¹ M.B McGuire (1991) *Religion: the social context*, sid 81

²² Begreppet ”förbindelsefasen” är min översättning från engelskans ”commitment”.

²³ M.B McGuire (1991) *Religion: The social context*, sid 82-84

²⁴ J.Lofland&R.Stark (1965) Becoming a worldsaver: A theory of conversion to a deviant perspective, *American Sociological review* 30, 6, sid 862-875

lotsar individen till att bli en religiös sökare.²⁵ Förutom dessa, vad Lofland&Stark kallar för predispositionella faktorer, krävs för en omvändelse två externa faktorer som att individen befinner sig vid en vändpunkt i livet, det kan innebära arbetslöshet, olika former av misslyckanden eller avslutad skolgång, samt att individen har känslomässiga bindningar till redan medlemmar av en religiös organisation.²⁶ Med andra ord måste förekomsten av känslomässiga band finnas för att individen ska ansluta sig till en religiös organisation. När sådana band inte existerade eller misslyckades anslöt sig inte individerna. Lofland&Stark betonar att: *It is particularly important to note that conversions frequently moved through preexisting friendship pairs or nets.*²⁷

I samband med anslutningen och den verbala omvändelsen till den religiösa organisationen ställer individen sig själv till förfogande, vilket resulterar i en intensivare interaktion med andra medlemmar. Denna intensiva interaktion med andra medlemmar är ett nödvändigt villkor för en total omvändelse.²⁸

3.2 Putnams distinktion av socialt kapital

Putnam belyser en rad områden, bla den religiösa, i det amerikanska samhället utifrån trender i det sociala kapitalet och dess betydelse för demokratin. Enligt statsvetaren Robert D. Putnam har det sociala kapitalet en privat och en offentlig sida. Den privata sidan innefattar vad den enskilde individen själv får ut av sitt sociala kapital, vilket likt Adam Smiths ”osynliga hand” kan spilla över till att gynna andra människor. Putnam nämner några sådana aspekter inom den religiösa sektorn som medborgerlig kompetens (tex hålla anföranden, administrativt ansvar, mötesteknik), omfattande sociala kontaktnät och ideellt arbete och välgörenhet, vilket utgör en viktig del av det sociala skyddsnetet.²⁹

²⁵ *ibid*, sid 867. Enligt Lofland&Stark kan också individens frustration över varats oförenlighet också lösas psykologiskt eller politiskt. I dessa fall finner individen således inte lösningen på sina problem i en supernaturlig verklighet. Har individen ett psykologiskt problemlösande perspektiv spåras frustrationen till individens psyke. I det politiskt problemlösande perspektivet löses frustrationen över varats oförenlighet genom påverkan i samhällets sociala struktur. Lofland&Stark skriver på sidan 867 att de i sitt empiriska material fann att deras intervjupersoner *were surprisingly uninformed about conventional psychiatric and political perspectives for defining their problems.*

²⁶ *ibid*, sid 870-871

²⁷ *ibid*, sid 871

²⁸ *ibid*, sid 874

²⁹ H.Putnam (2001) *Den ensamme bowlaren. Den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse*, sid 68-70

En av de viktigaste distinktioner mellan olika former av socialt kapital är, vad Putnam kallar, den ”överbryggande” (eller inkluderande) och den sammanbindande (eller exkluderande).³⁰ Den senare, d v s den sammanbindande, innebär att det sociala kapitalet förtätas inom en social värld, d v s den skapar ömsesidighet, starka lojalitetsband och vi-känsla. Det överbryggande sociala kapitalet genereras över de sociala världarna, eller referensgrupperna, och kan i religiösa sammanhang vara ekumenik eller sociala insatser bland tex fattiga och hemlösa. Putnam skriver: *Det sammanbindande sociala kapitalet utgör ett extra starkt sociologiskt kitt, det överbryggande ger ett sociologiskt smörjmedel.*³¹

Putnam skriver vidare att religiös livsstil och religiösa organisationer har större betydelse i det offentliga livet i Amerika än i Europa. Han skriver att i Europa är den privatiserade religionen mer utpräglad vilket innebär ett minskat socialt kapital.³² En för denna uppsats intressant aspekt är att Putnam noterar att väckelserörelsens anhängare, där rötterna till den svenska trosrörelsen kan skönjas, genererar, vad jag uppfattar, övervägande sammanbindande socialt kapital.³³

³⁰ ibid, sid 22

³¹ ibid, sid 23

³² ibid, sid 76

³³ ibid, sid 79-80

4. Metod

4.1 Val av metod

De tillvägagångssätt forskaren använder för att uppnå sina syften ger upphov till metodologiska överväganden, som många gånger landar i reflektioner över valet av kvalitativ eller kvantitativ metod. Valet av kvantitativ eller kvalitativ metod styrs bla utifrån forskarens bakomliggande kunskapsteoretiska och ontologiska ställningstaganden. Ämnet för min uppsats är fokuserad på religiösa företeelser och en av mina kunskapsteoretiska utgångspunkter är att arbeta utefter, vad Peter Berger kallar, den metodologiska ateismen. Denna omfattar en syn på religion som *produkter av mänsklig aktivitet* i syfte att bli *empiriskt tillgänglig*.³⁴

Den metodologiska ateismen innebär bla att jag utesluter teologiska förklaringar på de företeelser jag studerar, tex att det sociala kapitalet som genereras i Fristaden är en följd av den Helige Andes inverkan. Vidare leder den mig till ställningstagandet att den sociala verkligheten skapas eller konstrueras i interaktionen mellan människor, ett ställningstagande som är kongruent med mina teoretiska utgångspunkter. Den är också förenlig med denna uppsats syfte att nå de subjektiva innebörderna i den sociala verkligheten, d v s strävan efter att nå insikt hur människor ser på en situation vilket förklarar deras handlingar. Förutom kunskapsteoretiska och ontologiska ställningstaganden anser jag att en forskningsprodukts syfte (och frågeställningar) ligger bakom val av metod (som läsaren förstår tar jag således inte avstånd från användandet av kvantitativ metod i samhällsvetenskaplig forskning).

I min uppsats väljer jag kvalitativ metod som tillvägagångssätt dels av de indirekta anledningar jag redogjort för ovan men också av följande skäl. Min uppsats inriktning är att i ord ge mångfacetterade och djupgående svar på mina frågeställningar och inte besvara och

³⁴ L.P Berger (1967) *The sacred canopy*, sid 100. Berger skriver att alla som forskar i religionssociologi bör utgå från den metodologiska ateismen, vilken inte behöver påverka ontologiska ställningstaganden som kristendomens sanning eller osanning. Berger fann dock denna hållning otillfredsställande och två år efter *The sacred canopy* skriver han *A rumor of angels* där han vidhåller att den metodologiska ateismen trots allt ger ontologiska konsekvenser när det gäller kristendomens (eller andra teistiska religioners) sanningsanspråk. I själva verket skriver Berger i *A rumor of angels* (sid 32) att den metodologiska ateismen, vilken är en konsekvens av kunskapsteoretisk konstruktivism, är en stor utmaning mot teologin. Personligen, stärkt med influenser från kunskapsteoretiker som Immanuel Kant och fenomenologen Max Scheler, är jag inte övertygad om att en kunskapsteoretisk konstruktivism med säkerhet måste leda till ett underkännande av metafysiska sanningsanspråk. Syftet och utrymmet i denna uppsats tillåter dock inte en grundlig redogörelse i frågan. Tills vidare får därför läsaren nöja sig med att jag använder den metodologiska ateismen som perspektiv och arbetssätt i min uppsats.

analysera dessa i första hand med siffror. Avsikten är inte att göra statistiska generaliseringar utan sträva, inom syftets och frågeställningarnas ram, efter beskrivningar och förståelse av åsikter, värderingar och beteenden i den sociala värld jag studerat. Detta kräver också en närhet till den sociala värld jag studerat som inte skulle kunna fångas kvantitativt.

En andra förtjänst med valet av kvalitativ metod, vilket på samma gång innebär en begränsning i valet av kvantitativ metod, är att Lofland&Starks och Putnams slutsatser, som ligger till grund för några av mina frågeställningar, empiriskt bygger på amerikanska sociala förhållanden. Sociala amerikanska förhållanden vilka inte behöver stämma överens med svenska sociala förhållanden. Visserligen skulle man kunna tänka sig att testa deras hypoteser kvantitativt med syfte att få fram verifiering och generaliseringar men i mina ögon är detta mer relevant att göra längre fram efter att man fått en mer djupgående empirisk närhet, speciellt i en situation där omvändelser till trosrörelsen är relativt utforskat. I efterhand, med insamlingen av datamaterialet i backspeglarna, är min erfarenhet att valet av kvantitativ metod i form av enkäter skulle lett till att flertalet frågor varit felställda vilket i sin tur gett en missvisande bild av den sociala verklighet jag studerat.

Som alla vet inrymmer den kvalitativa forskningen flertalet olikartade metoder. I detta arbete har jag använt mig av deltagande observationer och intervjuer. Jag har också fått inblickar i forskningsfältet från församlingens hemsida på Internet.

4.2 Tillträde till forskningsfältet

Självaste begreppet "forskningsfältet" avser både församlingsbyggnaden där församlingsmedlemmarna utövar sin tro och gemensamt vistas i samt själva intervjupersonerna. Församlingsbyggnaden, med bla gudstjänstlokal, caféet och bokhandeln, och dess verksamheter, som söndagsgudstjänsten, är tillgänglig för alla.

För att få en första kontakt skickade jag ett mejl till församlingens pastor. Jag träffade honom sedan personligen i församlingsbyggnaden och beskrev i mycket breda ordalag syftet med min uppsats samt min önskan att få göra intervjuer med personer som genomgått (eller genomgår) en omvändelse. Efter två veckor fick jag via mejl namnen på fyra intervjupersoner med telefonnummer som var villiga och intresserade att ställa upp på en intervju. Efter att ha genomfört intervjuerna hörde jag av mig till pastorn med önskemål att få göra ytterligare

intervjuer. Trots mina påminnelser, som skedde både ansikte inför ansikte och via mejl, hörde pastorn aldrig av sig. Jag hade emellertid garderat mig inför detta eventuella scenario genom att under mina deltagande observationer personligen söka efter intervjupersoner. I min sociala interaktion under själva ”kyrkkaffet”, träffade jag tre personer som var villiga att ställa upp på intervju.³⁵ En intervjuperson förmedlades genom en tidigare arbetskamrat som är medlem i församlingen.

4.3 Deltagande observationer

Jag har varit med på tre söndagsgudstjänster, fikat på caféet och tillbringat tid i bokhandeln. Vad avser begreppen ” varit med ” och söndagsgudstjänsterna har jag inte deltagit i bönerna, lovsången, brödbrytelsen etc utan i hög grad observerat vad som sägs och vad som händer. I övrigt har jag försökt smälta in under observationerna. Min sociala roll under observationerna har således legat någonstans mellan, vad Hammersley&Atkinson kallar, fullständig observatör och deltagande observatör.³⁶ Mina observationer har varit öppna i den bemärkelsen att några personer i församlingen, tex pastorn, vetat om syftet med min närvaro samt att jag varit öppen med mitt syfte när jag kommit i samspråk med någon församlingsmedlem. Reaktionerna mot min sociala roll under observationerna har i överlag varit positiva även om jag några gånger på avstånd sett både misstänksamma och fientliga blickar.

Syftet med mina observationer är flera. Genom att ha befunnit sig i församlingens fysiska och delar av dess sociala kontext har jag kommit i kontakt med personer som ställt upp på intervjuer. Mina erfarenheter stämmer också bra överens med några av de fördelar med observationer som M.Q. Patton påpekar i *Qualitative Research & Evaluation methods*.³⁷ För det första har observationerna lett till att jag personligen sett former av interaktion som jag annars skulle få vara beroende av via andrahandskällor som tex respondenterna eller skrivna texter. För det andra har observationerna gett mig en god inblick och en mer helhetsbild av den sociala interaktion mina intervjupersoner befinner sig i. För det tredje ger observationer möjligheter till data som intervjupersonerna i varierande grad kan vara känsliga eller ovilliga att tala om i en intervjusituation. Alla dessa faktorer har i mina ögon bidragit till att jag lyckats göra bättre intervjuer, d v s fått mer ingående och uttömmande svar på mina frågeställningar.

³⁵ Begreppet ”kyrkkaffet” avser således den sociala samvaro som uppstår efter själva gudstjänsten då församlingsmedlemmarna och övriga besökare fikar och umgås tillsammans.

³⁶ M.Hammersley&P.Atkinson (1995) *Ethnography: principles in practice*, sid 104

³⁷ M.Q.Patton (2002) *Qualitative research&evaluation methods 3ed*, sid 262-264

4.4 Intervjuerna

Jag har genomfört åtta intervjuer. Tre av dessa genomfördes i intervjupersonerna hem, en i församlingens tillfälliga församlingsbyggnad, en annan på ett café och resterande på min arbetsplats.³⁸ Intervjuerna tog mellan femtio minuter till en och en halv timma att genomföra. Samtliga intervjuer bandades och till min hjälp hade jag en intervjuguide (se bilaga). Denna har, speciellt i de tidigare intervjuerna, varit till god hjälp både när det gäller att hålla sig till syftet men också täcka syftet.

En av mina gatekeepers, pastorn, gav mig möjligheter att intervjua fyra män. I min sociala interaktion under observationerna fann jag ytterligare två män och endast en kvinna som hade tid och intresse av att ställa upp på en intervju. Några fler ip lyckades jag inte söka reda på under den tid jag befann mig på fältet (se också vidare avsnitt 4.2). Detta innebär bla att alla utom en jag intervjuat är män. Min uppfattning är att trots att den övervägande delen av intervjupersonerna är män har detta i nämnvärd grad inte påverkat resultaten i min studie. Samtliga intervjupersoner bor i Uddevalla kommun. Sju intervjupersoner (från och med nu förkortar jag begreppet intervjupersoner till ip) är medlemmar i församlingen och en på väg att anslutas.

Eftersom själva intervjusituationen är en form av interaktion där, som Patton skriver, kvaliteten på data är i hög grad beroende av intervjuaren har jag några kommentarer om hur intervjuerna gick.³⁹ Alla intervjuer utom en genomfördes i avskildhet utan någon risk att bli störd och var avspända och trevliga. I stort var ip mycket tillmötesgående och hade mycket att berätta, då deras omvändelse och kristna liv betyder mycket för dem. Min uppfattning är att flera av dem såg intervjun som ett tillfälle att "vittna" om sin tro.

Någon större misstänksamhet mot min sociala roll och syften märktes inte. När det gäller mig själv som intervjuare är min erfarenhet att de senare intervjuerna, inom ramen för denna uppsats syfte, gick bättre än de tidigare. Observationerna och de första intervjuerna gav mig goda inblickar i ip perspektiv vilket underlättade att ställa uppföljande frågor på samma gång som jag efterhand var mindre beroende av intervjuguiden.

³⁸ Uddevalla gymnasieskola ligger mycket centralt i Uddevalla och har mycket ändamålsenliga lokaler till att genomföra intervjuer.

³⁹ M.Q.Patton (2002) *Qualitative research&evaluation methods 3ed*, sid 341 och 374

4.5 Etiska aspekter

Varje form av mänsklig interaktion innefattar en moralisk eller etisk dimension, så också interaktionen på fältet. Innan själva intervjuerna har börjat har jag frågat om jag får använda bandspelare. Givetvis lovade jag också i sammanhanget ip anonymitet. Flera av ip har uttryckt en önskan att läsa uppsatsen. Därför har jag efter att själva intervjun avslutats frågat hur ip ser på att eventuellt några intresserade från församlingen får läsa min uppsats. Församlingen är relativt liten och möjligheter finns att man kan räkna ut vem eller vilka jag intervjuat, vilket således skulle innebära att anonymiteten röjs. Samtliga ip har sagt att de inte har problem med att andra får ta del av uppsatsen och att det som framkommit under intervjuerna inte är några hemligheter.

På så sätt blir översändandet av min färdiga uppsats till ip från min sida också ett blygsamt tack för att ip tagit tid och kraft till att medverka i en intervju. I dagens samhälle vill många personer genomföra intervjuer i olika syften vilket kan ge upphov till en viss måttnad när det gäller att ställa upp. Ett tack, hur oansenligt det än kan vara, är därför alltid på sin plats.

5. Presentation av intervjupersoner

Namnen på personerna är fingerade. I presentationen skriver jag också kort om hur de upplevde sin frälsningsupplevelse, då denna både har stor betydelse i deras omvändelseprocess och för min uppsats. Värt att tillägga är att i denna riktning inom kristendomen är det mycket vanligt att man, många gånger på datumet, kan säga tiden för sin frälsning i omvändelseprocessen. I samtliga fall säger ip att de haft flera frälsningsupplevelser, eller gudsmöten, men att någon speciell upplevelse har varit framträdande.

Laban är 38 år och sjukskriven från sitt arbete som kock. Han är gift och har tre barn. Han blev frälst 1988 och varit med i församlingen sedan dess. Han säger att han upplevde sin frälsning, som skedde på ett bönemöte, med känslor av befrielse över att ha lämnat sitt gamla liv, fyllt av kriminalitet och droger, bakom sig.

Benjamin, som är född i Libanon men har bott nästan hela sitt liv i Sverige, är 24 år och arbetssökande. Han blev frälst 2004 och är på väg att ansluta sig till församlingen. Han

beskriver sin frälsningsupplevelse med att den hände mycket snabbt och var känslofylld. Han har precis avtjänat ett femårigt fängelsestraff och bor sedan några månader i Uddevalla.

Samuel är 41 år och studerar till grundskolelärare i träslöjd. Samuel är gift och har fyra barn från ett tidigare äktenskap. Hans blev frälst 1985 och anslut sig till Fristaden 1996. Han säger att han mötte Gud på ett ungdomsläger i svenska kyrkans regi. Själva frälsningsupplevelsen beskriver han som "en kick" fylld med känslor av glädje och lycka.

Simon är 37 år och ogift. Han blev frälst någon gång 1997 eller 1998 och har varit med i församlingen sedan dess. Simon beskriver sitt frälsningsögonblick som kulmen av en lång omvändelse. Själva frälsningsögonblicket bestod av känslor av befriande glädje och, som han sa, "känslor av frid".

Gabriel är 32 år och arbetsökande. Han är gift och har ett barn. Hans frälsning skedde 1996. Gabriel har berättat om flera mycket speciella händelser under sin omvändelseprocess, där han upplever sig vara "sökta av Gud". Gabriel har berättat om flera sådana upplevelser. En för honom speciell upplevelse inträffade en gång då han "smyggick" till en gudstjänst på Livets Ord i Uppsala. Pastor Ulf Ekman uppmanade gudstjänstbesökarna att be för varandra. När en "tant" lade sina händer på honom och bad kände han en kraft som skulle slå honom till golvet om han inte genast försvann därifrån. Gabriel berättade vidare att han genast försvann därifrån men händelsen satte djupa spår i honom.

Debora är 52 år och grundskollärare. Hon blev frälst 1971 i Göteborg. Hon har varit med i församlingen i drygt ett år men haft kontakter med Fristaden ett längre tag. Hon är gift och har tre vuxna barn. En avgörande frälsningsupplevelse för henne var när hon och en väninna en kväll bad en bön då "En kraft gick ned från huvudet ned till tårna. En kraft av glädje så vi låg och skrattade i mörkret".

Jonatan är 30 år och gymnasielärare i engelska och religion. Han är gift men har inga barn. Han blev frälst 1985 men, som han säger, började först leva som kristen 1990. Han är född i England men lever sedan flera år i Sverige. Han blev frälst i samband med att han bad tillsammans med en kvinna i en församling i England. Efter var han "överlycklig" och visste i sitt "hjärta att jag hade gjort det som är rätt". Han har varit ansluten till församlingen sedan drygt åtta år.

Tomas är 21 år och arbetar som försäljare. Han är singel och blev frälst och ansluten till Fristaden 2003. Liksom flera av ip blev han frälst i samband med att han bad med en troende kamrat från Fristaden. Under denna bön kände han att "Gud gjorde något i honom" och efter att kamraten frågat om han ville ta steget till Gud svarar han att han "kom till en punkt där det kändes rätt att göra så".

6. Resultatredovisning och analys

6.1 Individuell och social situation vid tiden före och runt frälsningen

I denna första del av analysen ligger utgångspunkten på individuella omständigheter och upplevelser runt omvändelsen. Jag har i teoriavsnittet hävdad att en omvändelse ur ett sociologiskt perspektiv kan liknas vid både en rollutgång och ett byte av referensgrupp. Ett motiv till att ip väljer att omvända sig, dvs byta referensgrupp, är att de inte är nöjda med sin situation, eller roll, i sin tidigare referensgrupp. Rollutgången och bytet av referensgrupp är en följd av att den enskilde individen, efter överväganden, finner större behållning i den nya rollen (eller referensgruppen) än förblivandet i den gamla. På så sätt är omvändelser i individens ögon subjektivt rationella.

Vid tiden före omvändelsen har samtliga uppgett att de inte var nöjda med sin livssituation. Missnöjet bottnade inte endast i individuella faktorer som existentiell ångest eller psykisk ohälsa utan övervägande i det sociala samspelet mellan andra människor. Tre av ip umgicks i kriminella kretsar där företeelser som gängbråk, våld, brott och droger var vanligt förekommande. En av dem arbetade dessutom på en strippklubb och var verksam, som han sa, "i porrindustrin ... och vistades ofta i porrkretsar" (Laban). Andra var missnöjda av andra skäl:

Debora: "Jag levde i något åt hippiehållet ... i proteströrelsernas tid som ifrågasatte det borgerliga livet med egoism och materialism. Vi var många i de här kretsarna som sökte intensivt i alla möjliga olika religioner ... Jag och min kompis var otillfredsställda i de svar vi sökte i de olika ismerna ... utan sökte en kärlek."

Gabriel: "Jag var trött på festandet och det kompisarna höll på med ... och tillfälliga relationer med tjejer"

IV: "Vad gjorde kompisarna?"

Gabriel: "De gjorde inget farligt i sig. Det var hela stuket ... leva för att festa och ragga flera gånger i veckan."

Tomas: "Jag tyckte jag kände mig smutsig, ... en allmän känsla. Min omgivning drog mig åt fel håll."

IV: "På vilka sätt drog omgivningen dig åt fel håll?"

Tomas: "Jargongen i gänget. Man drog på fest med polarna som man knappt träffade i nyktert tillstånd, se gick man ut på krogen och brände massa pengar och höll på med tjejer. Kändes så onödigt på något sätt ... det var som en ond cirkel."

Anledningen till missnöjet över sin situation förklarade några med att de inte mådde bra. En av ip bodde på psyket vid tiden för sin frälsning. En annan kunde inte peka på vare sig individuella eller sociala omständigheter utan bara att han mådde dåligt.

Simon: "Jag mådde inte bra och tyckte allt var nattsvart och meningslöst."

IV: "Vad menar du med allt?"

Simon: "Svårt att förklara ... bara en allmän känsla."

IV: "Är det något speciellt du minns från denna tid som gjorde att du tyckte det var meningslöst eller ledsamt?"

Simon: "Kände mig ensam och utanför ... även om jag nog inte var det."

Enligt Ebaugh är det yttre omständigheter som tex organisationsförändringar, utbrändhet eller besvikelser i relationer, som ger upphov till ett första tvivel mot sin roll i en referensgrupp.⁴⁰ När ip har berättat om sin livshistoria vid denna tid kan man visserligen hos några av dem i samband med omvändelsen påvisa förändringar i yttre omständigheter som tex tagit studenten eller avslutat ett fängelsestraff. Funderingar eller grubbel har emellertid funnits hos ip ett längre tag och jag kan inte någon gång finna antydningar hos ip att funderingar uppstod som en direkt konsekvens av yttre omständigheter. Missnöjet med varats oförenlighet har funnits innan inträffandet av yttre omständigheter. I det empiriska materialet framkommer det att samtliga ip inte var nöjda med sin situation innan omvändelsen. Missnöjet har varit av varierande styrka, vilket lett till att några mått psykiskt dåligt före omvändelsen, som resulterat i psykvård eller bruk av psykofarmaka.

En övervägande del av ip har, av olika skäl som tex dödsfall eller likgiltighet, en frånvarande förälder i hemmet. I mina ögon skulle detta faktum kunna vara en form av besvikelse som i detta sammanhang kan relateras till Ebaugh. Detta mönster av en i olika avseenden frånvarande förälder i hemmet såg jag i efterhand, vilket tyvärr föranledde mig till att inte

⁴⁰ H.R.F Ebaugh (1998) *Becoming an ex: The process of roleexit*, sid 32

ställa uppföljande frågor under själva intervjuerna. Denna uppsats lämnar därför frågeställningen öppen och obesvarad om individens besvikelse bottnar i en frånvarande förälder i hemmet, vilket kan ha gett upphov till en längre besvikelse och spänning som måste individen måste lösa.

Alla ip har beskrivit hur de denna tid hade olika upplevelser (se presentationen av ip), som de då hade svårt att förklara eller som de i efterhand tolkat som att de var, som flera sagt, sökta av Gud. Ebaugh skriver att beslutet bakom ett rollbyte följs av olika upplevelser : *the most common experience was euphoria, relief, excitement, a feeling of freedom, and a sense of being released from pressures and expectations.* ⁴¹ Det är frapperande hur likt detta citat överensstämmer med de frälsningsupplevelser ip haft som jag beskrivit i presentationen (se del 5). Dessa upplevelser på samma gång både tolkas och efterfrågas i den kristna kontexten. ⁴² Alla ip har också förklarat att de vid dessa känslor upplevt en inre omvändelse till Gud.

Samtliga har inte växt upp i ett kristet hem eller haft föräldrar som varit troende. Detta utesluter inte att de i unga år kommit kontakt med, vad de nu i efterhand upplever, troende människor. Fem ip har växt upp med för dem signifikativa andra, oftast nära släktingar, som haft en tro och varit verksamma i ett samfund eller kyrka. Samtliga har kommit kontakt med kyrkliga verksamheter men då utifrån en mer social och kulturell betydelse.

Jonatan; ”man hängde med kompisar till kyrkans sociala verksamheter ... ”

IV; ”som tex ... ”

Jonatan; ”spela pingis, se på film ... och sådant.”

Samuel; ”Enda kontakt med kyrkan och Gud var att mamma tog med oss till kyrkan två gånger om året, på advent och julotta.”

De flesta av ip har också berättat om hur någon av föräldrarna bett en bön tex ”Gud som haver barnen kär ... ” vid läggdags, fast då inte med en kristen intention. I övrigt när det gäller familjesituation har ip skiftande bakgrund. Några har haft en trygg uppväxt medan andra haft det tuffare i sin uppväxt med våld och droger i hemmet. Jag har ovan redan nämnt att fem av dem har, av olika skäl, en frånvarande förälder i uppväxten. Samtliga hade sin frälsningsupplevelse och verbala omvändelse innan de fyllt 25 år.

⁴¹ ibid, sid 136-137

⁴² Med begreppet ”efterfrågas” syftar jag på att man inom kristendomen dels betonar att omvändelsen innefattar en mycket märkbar omvändning i livet samt att mötet med Gud inte kan uppfattas indifferent.

I takt med att missnöjet växer, skriver Ebaugh, uppstår också "cuing behavior" hos individen.⁴³ När jag har frågat ip om och hur de visade sitt missnöje mot sin referensgrupps perspektiv och beteenden svarar de att de inte minns eller överhuvudtaget inte visade något missnöje, eller "cuing behavior" mot individer från referensgruppen. Deras beteende fortsatte som vanligt även om de nämner att i deras tankevärld hände mycket. Samtliga sökte sig i varierande grad eller befann sig under denna tid till någon kristen kontext och hade funderingar om Guds existens och vilja. Frälsningsupplevelserna sporrade dem emellertid vidare att, som flera sagt, sträva efter ett liv som kristen både på ett personligt plan och i en kyrka eller samfund. Flera av dem fortsatte dock ett tag att leva som tidigare och ha kvar samma sociala umgänge fast de upplevde sig som kristna och rörde sig mot mer organiserade kristna sammanhang. Även om de uppger att de under lång tid inte visade cuing behavior, som för flera av dem först kom i samband med vittnandet av den verbala omvändelsen till tidigare referensgrupp, uppger samtliga ip direkt eller indirekt att de levde dubbelliv i varierande tidslängd. De nämner att orsakerna till detta dubbelliv var flera.

Jonatan: "I den miljö man vistades i fick man stryk om man sa att man var kristen."

Simon: "... man ville ju fortsätta som tidigare med festandet och så ... fast man tyckte att detta inte var så mycket att fortsätta med."

Tomas: "Man var söndagskristen. Man bad och hade sin barnatro men ville inte ge järnet. Jag ser det som jag levde dubbelliv."

Andra lämnade sitt gamla liv eller beroendet av sitt gamla umgänge i högre grad bakom sig. Orsakerna till detta var flera.

Benjamin: "Har ej haft kontakt med gänget efter fängelsestraffet."

Laban: "Hade inte så mycket vänner vid denna tid."

I mina ögon gav deras vistelse i en kristen kontext dem möjligheten till, vad Ebaugh kallar, "förväntansfull socialisation", dvs inblick i hur en referensgrupp definierar en situation utan att man själv tillhör den.⁴⁴ Min uppfattning till anledningarna bakom dubbellivet är inte endast att en verbal omvändelse skulle ge förväntande negativa reaktioner från signifikativa andra utan också ett tillfälle till ett övervägande om eventuella belöningar och kostnader med ett eventuellt rollutträde och byte av referensgrupp. Sett ur Lofland&Starks perspektiv, d v s att missnöjet mellan hur det är och borde vara vilket leder individen att bli en sökare, skulle

⁴³ H.R.F Ebaugh (1988) *Becoming an ex: The process of roleexit*, sid 69-70

⁴⁴ *ibid*, sid 107, 110-111

man kunna beakta tiden som sökare som en övervägande process där kostnader ställs mot belöningar inför olika rollalternativ. Min uppfattning tydliggörs på ett direkt sätt utifrån bla följande uttalanden från ip:

Tomas: "Jag ville inte bli frälst innan jag tagit studenten, det var väldigt mycket festande då som jag inte ville gå miste om. Låter lite smaklöst eller sanslöst av mig men det var så det gick till."

Simon: "Jag ville kolla om livet som kristen var något för mig, men det var inget jag sa till kompisarna."

IV: "Varför inte då?"

Simon: "De skulle nog ha börjat undra då vilket hade varit onödigt om jag inte velat bli kristen."

Slutligen finner jag det betydelsefullt att betona att i den kristne generaliserande andre finner individen en förklaring till dennes missnöje och att denna kan lösas genom överlämnandet till en positiv relation med Gud, vilket också varit fallet för ip del (se nedan).

6.2 Förändrat beteende, reaktioner och återfall

I denna del av analysen ligger betoningen på yttre sociala omständigheter kring frälsningsupplevelser och den verbala omvändelsen. Jag har redan nämnt att ingen av ip som barn eller mycket unga hade kristna föräldrar eller en familjesituation där en kristen tro och kristna värderingar funnits. Detta utesluter inte att flera av dem under sin barndom eller tidiga ungdom haft signifikativa andra som varit kristna. Min uppfattning är att det empiriska materialet ger belägg för att signifikativa andra med sin kristna tro har gett ett rollalternativ och ett religiöst perspektiv på tillvaron som några av ip kunnat återknyta till i en tid då de var missnöjda med sin gamla roll. Denna uppfattning kan dock inte vaskas fram som en generalisation i mitt empiriska material utan endast beaktas som en aspekt hur det sociala kapitalet kan inverka på en omvändelseprocess. Sammantaget har det under intervjuerna visat sig svårt att göra en bedömning hur stor positiv inverkan ip signifikativa andra från barndomen haft för frälsningsupplevelsen.

Det empiriska materialet visar att ip frälsningsupplevelser inte kommit utan kontakter med personer från en kristen kontext. Frälsningsupplevelserna har antingen skett i samvaro med andra troende och/eller under en tid då de i varierande grad varit orienterade mot kristna

perspektiv och sökt sig till kristna kontexter som tex besökt en kyrka. Frälsningsupplevelserna upplevs således inte i en frånvaro av en kristen kontext eller referensgrupp. Vid tiden runt den verbala omvändelsen har samtliga ip upprättat några sociala band med personer från en kristen kontext. För sju av dem har frälsningsupplevelserna och den verbala omvändelsen verkat i samband med anslutningsprocessen till en kyrka eller frikyrka.

Jag har ovan nämnt att flera ip levde ett dubbelliv (eller vid sidan sökte alternativ) en tid utan att individer och signifikativa andra överhuvudtaget märkte några reaktioner från individen. Enligt Ebaugh innebär negativa reaktioner från referensgruppen att individen utesluter rollalternativet eller att rollutgången försenas.⁴⁵ Av uppenbara skäl har ingen av ip uteslutit rollalternativet att omvända sig men bland ip finner jag stöd för att rollutgången, som omfattar en verbal omvändelse, försenats pga förväntade negativa reaktioner. För fem ip, vars liv inte socialt eller av andra skäl avskurits från tidigare referensgrupp tex som en följd av psykisk ohälsa eller fängelsestraff, har den verbala omvändelsen inte kommit som en direkt följd av frälsningsupplevelserna utan först vid en tid då mer betydelsefullt, alltså som inte omfattar sporadisk kontakt, socialt kapital bildats. Ingen har uttryckt en verbal omvändelse utan något social kapital som omfattar mer än sporadisk kontakt med individer från den nya referensgruppen.

I samband med upplevelserna som för samtliga sammanfattas i att de var ett personligt möte med Gud förändrades, antingen direkt eller med tiden, deras beteenden. Alla ip har sagt att de slutade upp med svordomar och oanständigt prat. De som ägnat sig åt olika former av brottslighet och brukat droger eller alkohol säger att de helt slutat med detta. Några säger att de slutat ljuga och blivit mer ansvarsfulla när det gäller relationer och plikter. Samtliga började be och besöka någon kyrka mer regelbundet vid tiden efter deras ”Gudsmöte”. Alla har också efter en tid berättat för sina närmaste om att de blivit frälsta.

Reaktionerna från ip sociala omgivning på deras förändrade beteende, framförallt när de talat om att de blivit frälsta, har sammanfattningsvis varit olika. Reaktionerna från de personer som befunnit sig i ip närhet och som varit troende har varit övervägande positiva. Några uppger också att signifikativa andra har funnit det positivt ur ett moraliskt, dock ej teologiskt,

⁴⁵ ibid, sid 96-101

perspektiv då de tagit avstånd från flera i deras ögon negativa beteenden i sina liv. Flera reaktioner från närstående i ip sociala omgivning har varit stor förvåning.

Gabriel: "Mina kompisar trodde inte det var sant ... Min styvmor trodde att jag var full när jag sa att jag blivit frälst."

Jonatan: "Mina föräldrar fattade ingenting"

Flera av dem har mött negativa reaktioner från den sociala omgivningen. De negativa reaktionerna kan vara av olika slag.

Debora: "Flera personer i min umgängeskrets tog helt avstånd från mig, de behandlade mig som luft."

Benjamin: "Min syster kallade mig pucko."

Laban: "Min mamma sa att jag blivit hjärntvättad."

Tomas: "De trodde jag skulle gå med i en sekt."

Trots att samtliga beskrev att de tagit avstånd från tidigare okristna beteenden efter sina "Gudsmöten" berättar några att de återfallit i tidigare beteenden.

Gabriel: "Jag hade ett återfall på Valborg med gamla kompisar."

IV: "Hur gick detta till?"

Gabriel: "Från början skulle jag bara hänga med. Sedan blev det en snaps och sedan fler ... Sedan var man inne i gamla hjulspår igen."

Laban: "Ett tag efter omvändelsen gjorde jag en 14-årig tjej gravid och rökte hasch några gånger."

I Labans fall uppmanade en församlingsmedlem efter återfallet att han skulle bo hos honom. Han bodde hos församlingsmedlemmar i cirka nio månader och under denna tid fick han "riktig kontakt med Fristaden" och lärde sig "fundamentala saker som tandborstning och att städa bättre efter sig". Benjamin, som är nyfrälst och som således har ett kort bakomliggande perspektiv på sin omvändelse, svarar på frågan på följande sätt om han skulle tänka sig att flytta "att då skulle jag mycket säkert lämna Gud bakom mig, börja dricka och inte gå till någon församling". I sammanhanget kan det också vara värt att kommentera att Benjamin lånar en lägenhet av församlingen och umgås bara med församlingsmedlemmar. Trots den verbala omvändelsen har några återfallit i tidigare referensgrupps beteende. En ip, Tomas, nämner också att individer från tidigare referensgrupp gjort olika försök att få tillbaka honom till tidigare beteende tex i försöken att "supa mig under bordet".

Trots den verbala omvändelsen, rollutgången eller bytet av referensgrupp kan det många gånger vara troligt att individen återfaller till tidigare beteende. I mina ögon faller det sig inte

alltför osannolikt att en tid av upprepande återfall leder till att individen lämnar sin nya referensgrupp. Det senare påståendet sträcker sig dock utanför syftet med min uppsats och har av evidenta skäl inga belägg i datamaterialet. Vid återfall riskerar individen att förlora sitt nya sociala kapital, vilket föranleder individen och den nya referensgruppen till olika former av åtgärder. En sanktion, både från individen själv samt den nya referensgruppen, jag funnit belägg för i det empiriska materialet är att förtäta socialiseringen, d v s generera mer sammanbindande socialt kapital. Detta kan exempelvis ske när individen får bo hemma hos någon eller några församlingsmedlemmar eller låna församlingens lägenhet vilket i bådas fall innebär att de på ett radikalare sätt kommer ifrån kontakter med tidigare referensgrupp .

6.3 Det sociala kapitalets betydelse för anslutning till Fristaden

I denna del av analysen tar jag mig an frågan om varför man valt just församlingen Fristaden. Tre ip har upplevt sin omvändelseprocess och sin första tid som kristen i andra religiösa organisationer än församlingen Fristaden. Detta har naturliga skäl då det var relativt länge sedan de blev frälsta i kombination med att de bodde på annan ort. Fyra ip hade anslutit sig till församlingen Fristaden som en direkt följd av omvändelseprocessen. Samtliga av dessa ansåg det självklart att valet föll på Fristaden, då de lärt känna några av församlingsmedlemmarna samt att de tyckte att Fristaden var ett samfund som passade dem, framförallt de karismatiska uttrycken.

De som var inflyttade till Uddevalla hade lärt känna personer från församlingen eller på ett eller annat sätt hört talas om Fristaden. Detta i kombination av andra skäl var avgörande för deras anslutning till Fristaden.

Gabriel: ”Min fru och jag flyttade till Uddevalla av flera skäl. Vi ville komma ifrån Torsby. För oss är det viktigt med att våra barn får gå i en kristen friskola ... Vi hade fått höra mycket gott om församlingens verksamhet, det senare var avgörande för att det blev just Uddevalla.”

Debora: ”Vi kände många i församlingen innan bla Håkan och Gunilla Gniste. Våra barn är gifta med varandra. Synen på ledarskapet i församlingen ... och öppenheten för att man kan syssla med egna saker lockade.”

Jonatan: ”Min församling i England var lik Fristaden ... Genom kontakter var jag flera gånger och hjälpte till i församlingsarbetet. Detta ledde till att jag träffade min blivande fru ... vi gifte oss 1996 i församlingen.”

Flera av dem påpekar det betydelsefulla med att församlingsmedlemmarnas helhjärtat har en kristen tro och kristna beteenden som inte strider mot Bibeln. I intervjuerna skymtar jag många gånger att detta skäl ligger bakom deras anslutning och fortsatta engagemang i Fristaden.

Jonatan: ”I många kyrkor lever de dubbelt. De kommer aldrig till punkt. Det skulle vara konstigt för mig att verka i en sådan församling.”

Simon: ”Jag gillar inte söndagskristendomen som finns i flera kyrkor där man bara går till kyrkan på söndagarna och sedan blir det inte mer. Jag vet flera som kallar sig kristna lever så. För mig är det mycket viktigt med en levande församling.”

Förutom den sk söndagskristendomen framkommer liknande redogörelser under intervjuerna om det betydelsefulla med att församlingsmedlemmarna är karismatiska i sin tro som bla uttrycker en tro fylld med översvallande känslor, att de inte brukar droger eller alkohol, är sexuellt aktiva endast inom äktenskapet eller svär. Att begå handlingar som strider mot dessa förbud är att skada gemenskapen vilket beaktas och kan utgöra ett stort hinder om man önskar tillhöra församlingen. För de som redan tillhör församlingen har jag inte lyckats ta reda på de möjligheter individen har för att få förnyat förtroende från församlingen.⁴⁶ En möjlighet, som jag tagit del av under ett av mina observationstillfällen och som rörde återfall i tillfälligt drogmissbruk, är att den som agerat felaktigt får be om församlingens förlåtelse under söndagsgudstjänsten. I detta fall uppfattar jag som att förtroendet återupprättades då församlingen svarade ja på frågan om de ville förlåta honom.

För ip är det således centralt att man i det kristna livet betonar ovan nämnda beteenden, vilket styr valet av församling. Flera av dem är under intervjuerna emellertid mycket noga med att påpeka att det finns många goda kristna i andra kyrkor och frikyrkor. När jag frågar vilken kyrka eller frikyrka som för dem skulle kunna vara ett alternativ till om Fristaden inte fanns svarar de flesta pingstkyrkan, som teologiskt är nära besläktad med trosrörelsen.

Enligt Lofland&Stark måste affektiva sociala band finnas mellan en potentiell rekryt och en eller flera församlingsmedlemmar för att en individ ska ansluta sig till en församling. Finns inga betydelsefulla sociala band kommer en potentiell rekryt inte välja att låta sig anslutas.

⁴⁶ Jag har via mail frågat pastorn om vilka grunder som kan ligga bakom en uteslutning ur församlingen, vilket kan innebära förlust av socialt kapital. Han har dock trots påminnelser inte besvarat denna fråga (eller andra frågor jag ställde vid samma tidpunkt). När jag frågade ungdomspastorn svarade han att man inte stänger ute en person från själva gudstjänsten (om denna inte stör mötet) men man kan bli struken ur medlemsregistret.

Lofland&Stark påstår vidare att anslutning sker genom ett preexisterande socialt nätverk.⁴⁷ Mitt empiriska material stödjer Lofland&Starks påståenden hos sex ip. Sex av dem hade betydelsefulla sociala kontakter med någon eller några församlingsmedlemmar vid tiden före anslutningen till Fristaden. En ip är ännu inte medlem i församlingen men säger under intervjun:

Benjamin: ”Jag har inte så mycket kontakt med mina närmaste. Jag umgås bara med personer från Fristaden.”

Benjamin befinner sig således i ett befintligt socialt nätverk om han väljer att ansluta sig till församlingen. En ip, Gabriel, hade inte några betydelsefulla sociala kontakter med medlemmar från Fristaden. Han hade emellertid ”hört mycket gott om församlingen” via befintligt socialt kapital, vilket var bland flera anledningar den avgörande anledningen till att han med sin fru flyttade till Uddevalla. Anslutningsprocessen hos denne ip, liksom hos de övriga, skedde således genom ett preexisterande socialt nätverk utom i Gabriels fall där inga affektiva band fanns till någon församlingsmedlem.

Mitt empiriska material visar således, förutom i ett fall som saknar överensstämmelse med ett av Lofland&Starks påståenden, att det sociala kapitalet har relativt stor betydelse i valet att låta sig anslutas till Fristaden. Vikten av ett faktiskt, eller hos en ip ett förväntat, betydelsefullt socialt kapital är således ett nödvändigt villkor i mitt empiriska material för anslutning till Fristaden. Det är således inte teologiska aspekter utan gemenskapen och det sociala kapitalet som för ip styr valet av att låta sig anslutas till Fristaden.

Alla gifta ip fruar och i ett fall make är också medlemmar i församlingen. Jag uppfattar det som betydelsefullt hos ip att makarna är med i samma församling, vilket följande utsagor vittnar om.

Gabriel: ”Hur skulle det se ut om ens fru och jag inte var med i samma församling.”

Laban: ”Min fru är med i Fristaden men går helst till Pingstkyrkan.”

⁴⁷ J.Lofland&R.Stark (1965) Becoming a worldsaver: A theory of conversion to a deviant perspective. *American sociological review* 30, 6, sid 871

6.4 Att vara en ickekristen ex

Ip situation runt omvändelseprocessen beskrivs utifrån nuets och den kristna kontextens perspektiv i en situation där den omvända är ett ex, vilket är betydelsefullt att ha i åtanke när bli frågeställning ett ska besvaras. Jag har redan påpekat att kristendomen är en religion där man många gånger betonar skillnaden i livet före och efter frälsningsupplevelsorna (se not 42). Ju längre man socialiserats in i kristen världsbild desto mer kan den troende lägga betoningen på denna skillnad. Detta möjliggör att den identitetsuppfattning individen har under själva frälsningsupplevelsorna och eventuellt den verbala omvändelsen i viss mån kan skilja sig ifrån den senare identitetsuppfattningen när de i tid och socialisering (förbindelsefasen) fått distans till sin omvändelse. I mitt empiriska material finner jag antydningar (se citat i 5.1) att de individer där frälsningsupplevelsen och den verbala omvändelsen ligger närmare i tiden vid flera tillfällen under intervjuerna redogör om tillfällen där de ställt belöningar mot kostnader i en övervägandeprocess inför rollutgången och bytet av referensgrupp. Det är således fullt möjligt att övervägandeprocessen bleknar då individen senare befinner sig i förbindelsefasen.

Denna betoning på skillnaden i livet före och efter omvändelsen får också betydelse hur den kristne individen betraktar beteenden i sitt gamla liv. De beteenden som för ip i nuet och utifrån ett kristet perspektiv var felaktiga blev på ett tydligare sätt felaktiga i interaktionen med individer från en kristen referensgrupp. Söndagskristendomen (som ju i ip ögon är en form av dubbelliv), festandet, bruket av droger etc är handlingar som några huvudsakligen gjort innan den verbala omvändelsen och som idag förkastas. För ip är dessutom en frånvaro av dessa beteenden hos kristna i allmänhet en indikation på att man lever ett kristet liv.

Den hos ip mycket framträdande betoningen på skillnaden i livet före och efter frälsningsupplevelsorna och den verbala omvändelsen erbjuder individen en hjälp till att lösa spänningarna mellan identiteterna, dvs i processen att bli ett ex. De för ip omoraliska handlingarna de begått innan rollbytet kan inför dem själva förklaras, förstås och möjligen förlåtas med att de blivit kristna och således kan det okristna beteendet och perspektivet, dvs ex-rollen, konfigureras med ip nuvarande kristna perspektiv. Den omvälvande livsdramaturgin kan vara en anledning till att flera ip under intervjuerna gärna lyfter fram att de levt i drog-, porr-, festar och kriminella kretsar. Den indikerar också att individen lever ett kristet liv, ty om individen erfar sin frälsningsupplevelse och verbala omvändelse likt en

vardagshändelse, som tex att gå till arbetet eller att handla varor till hushållet, eller att individen inte upplever sig ha ändrat perspektiv och beteenden i rollövergången är detta oförenligt med den kristna referensgruppens perspektiv jag studerat. En omvändelse i denna kontext medför positiva känslor och ändrade beteenden för annars betraktas själva äktheten i omvändelseprocessen med skepsis.

6.5 Engagemang i församling och samhälle

Samtliga nämner att deras närmaste består av andra församlingsmedlemmar. Det kan vara familj eller närmaste umgänge. Några, speciellt de som nyligen är verbalt omvända, säger under intervjuerna att de har kontakt med personer utanför församlingen och andra kristna vänner men att dessa befinner sig mer i den sociala periferin.

Under intervjuerna säger de att deras engagemang i församlingen omfattar mer än att besöka söndagens gudstjänst. Engagemanget varierar. Tre ip är relativt nyinflyttade och uttrycker en önskan om att kunna engagera sig mer i församlingens verksamheter i takt med att de lär känna församlingen bättre. De som varit anslutna till församlingen ett längre tag har skiftande former av engagemang, som tex ungdomspastor och församlingsledare, evangelisation i en viss stadsdel i Uddevalla, sång och musik verksamhet, mötesvärd och andra former av tillfälliga uppgifter av praktisk natur. Samtliga deltar också i bönegrupper (eller cellgrupper) som i korta ordalag innebär att en grupp veckovis träffas för att be och umgås. Två ip, varav en som själv bildat en bönegrupp, säger:

Samuel: ”... cellgruppen är också en social gemenskap.”

Simon: ”Vi träffas främst i bönegruppen för att be men vi umgås också på vanligt sätt.”

En ip, som varit med i församlingen sedan 1988, tycker att han är för lite engagerad pga att familjen tar mycket tid. I samband med min fråga om han funderat på att lämna församlingen svarar han på följande sätt:

Laban: ”Jag har funderat på att gå ur pga att jag ej är tillräckligt aktiv i egna ögon.”

IV: ”Hur menar du?”

Laban: ”Jag tycker församlingen gör mycket men jag gör inget för dem ... många ställer upp för församlingen men jag upplever att det gör inte jag.”

Engagemang kan också innebära att man stödjer olika rörelser som ställer upp för värden som församlingen representerar och som allmänt hålls högt inom trosrörelsen.⁴⁸ Fem ip uppger att de stödjer rörelsen ”JA till livet”.⁴⁹ Några av dem stödjer speciella missionärer som arbetar utomlands. Det kan också vara rörelser som ”Levande Familjer”.⁵⁰ Tre har fadderbarn i fattiga länder.

Flera av ip betalar tionde till församlingen och samtliga tillfrågade uppger att de vill betala tionde.⁵¹ En som inte betalar tionde säger:

Tomas: ”För tillfället betalar jag inte tionde då jag lever av lånade pengar och det (med syfte på att inte betala tionde) mår jag dåligt av och jag kommer att göra detta när jag har stadig inkomst.”

Mitt empiriska material visar att engagemanget är avsevärt mindre, både i tid och kraft, i verksamheter och rörelser vid sidan av själva församlingen och rörelser som man inom den primära referensgruppen värderar högt. En ip är med i en fiskeklubb, en annan sitter i styrelsen för en bostadsrättsförening och en tredje deltar i några av svenska kyrkans verksamheter. Så mycket mer engagemang vid sidan av församlingen framkommer inte under intervjuerna. På frågan om engagemang utanför församlingen stannar för det mesta vid en önskan om att engagera sig i verksamheter, som tex politik, vid sidan av församlingen.

Min uppfattning är att grundinställningen till politiker och politik är övervägande positiv. Två ip kroppsspråk och tonläge kan tolkas i en riktning mot en negativ syn på politik och politiker.

Laban: ”Jag röstar men är motståndare till politik”

Samuel: ”... skär ned 25% av alla politikernas löner och lägg på uteliggarna”

⁴⁸ Någon läsare kanske invänder att ett ekonomiskt bidrag som tex tionde eller medlemsstöd till en rörelse eller organisation renodlat ska kategoriseras som fysiskt kapital. I mina ögon kan man inte göra denna skarpa kategorisering i dessa fall mellan olika former av kapital. Att stödja en rörelse som ”Ja till livet” innebär också ett socialt bidrag till gemenskapen samt att rörelsens verksamheter i sig omfattar en arena för genererandet av socialt kapital.

⁴⁹ En organisation som arbetar mot förekomsten av aborter.

⁵⁰ Enligt en ip (Gabriel) en organisation som är en kristen motsvarighet till BRIS

⁵¹ Tionde innebär att man betalar tio procent av sin inkomst till församlingen. Uppfattningen att betala tionde grundas inte i nya testamentet utan i det gamla testamentet (Bibel 2000: 3 Mosebok 27-30). Jag har uppfattat som att det råder delade meningar bland ip om dessa tio procent avser brutto eller nettoinkomsten. Flera ip har också påpekat att man från församlingens håll inte kontrollerar om man betalar utan att villigheten att betala ligger på samvetet.

Samtliga, utom en ip som ännu inte är svensk medborgare, röstar i valen och då i första hand på kristdemokraterna men flera uppger att moderaterna är ett alternativ. Några uppger att de tidigare röstat på moderaterna i vissa sammanhang. Tre av dem har engagerat sig vidare i kristdemokratiska partiet, som sträcker sig alltifrån ett stödmedlemskap till att vara förtroendevald i kommunal politisk nämnd. Sex av dem säger med bestämdhet i tonen att de inte är så säkra på vad de ska rösta på i kommande val. Orsaken är att kristdemokraterna på senare tid övergett eller svikit kristna värderingar.

Tomas: "KD har svikit, med Alf Svensson vågade de gå mot strömmen tex i abortfrågan och homosexuella, de vågade stå för Bibeln och köra sin politik utifrån denna."

Samuel: "Jag har röstat på KD men de har tappat sedan den nya partiledaren."

På frågan om hur de ser på samhället har flera svårt att svara utan att jag som intervjuare får ställa följdfrågor. Två ip, med akademisk examen från universitet och högskola, besvarar dock frågan direkt på följande och mycket korta sätt.

Jonatan: "Samhället går åt fel håll. Det postmoderna samhället, sköt dig själv och skit i andra och att man ska finna sig själv är oerhört ytligt ... Folk är i högst grad beroende av Gud. Tron på humanismen att människan är god är märklig, se på egoismen som råder och vad människor gör i världen."

Gabriel: "Samhället är alldeles för njutningsinriktat. Vi behöver återuppta den protestantiska etiken."

När jag bröt ned frågan om samhällssyn till följdfrågan om vilka samhällets största problem respektive fördelar är gav de flesta jag intervjuade mycket rikliga svar. Flera nämnde att förekomsten av aborter och felaktiga syner på familjen är ett av det svenska samhällets största problem.

Samuel: aborter "drar Guds förbannelse över landet, här gnäller de på Hitler, men i Sverige har vi tagit död på en massa de senaste åren."

Simon: "Aborter är rena massmorden. Se vilka länder som har tillämpat massmord så förstår du att vi har stora problem i Sverige."

Gabriel: "Det största samhällsproblemet är frågor om familjens valfrihet, tex när det gäller frågan om kvotering i föräldraförsäkringen."

Debora: "Det största samhälleliga problemet är synsätt där man vill avskaffa familjen."

Andra stora samhällsproblem är bruket av alkohol och droger som flera menar för med sig andra problem som social utslagning, våld och kriminalitet. Ett annat stort problem är hoten

mot yttrandefriheten där en av intervjupersonerna för tankarna till fallet Åke Green.⁵² En annan ip förklarar det senare samhällsproblemet utifrån ett större sammanhang.

Jonatan: "Socialismen och liberalismen är stora problem. De har en konstig likasyn trots att människor har olika behov, tex i skolan. I Sverige tolkar man tolerans som acceptans, detta ger problem i frågor som homosexualitet och abort."

Därutöver nämndes enskilda och spridda företeelser om vår tids problem som tex samhällets bristande satsningar på barn och ungdomar, nutidens brist på föräldraskap eller medias överexploatering av sex. Ingen, vilket jag finner märkligt, nämner att samhällets sekularisering är ett problem. Alla ip, i besvarandet av frågan om samhällets största problem, avser med "samhälle" nationen Sverige och endast en nämner ett internationellt problem; nämligen konflikten i Israel.

Under min tid på fältet har jag också mött negativa synsätt mot andra religioner. Under en gudstjänst berättade en kvinna om att, efter böner och aktivt motstånd från kristna, det inte skulle byggas ett buddhistiskt tempel någonstans i norra Sverige varvid hela församlingen ganska översvallande applåderade och tackade Gud. Under intervjuerna har jag i olika sammanhang mött följande reaktioner när det gäller syn på andra religioner.

Gabriel: "... om islam och muslimer tycker jag inte!"

Tomas: "Ett av dem (ip syftar på samhällsproblem) är humanismen, så länge det är okej för dig så är det bra. Man vill så gärna dra in att det är okej med muslimer. Islam som religion är ganska sjuk, fast jag kan egentligen inte säga så mycket, de uppfattningar jag fått är från kristet håll. Men jag tycker man får ta seden dit man kommer så ... jag vill inte att de ska bygga moskéer eller ha slöja."

Laban: "Jag ser på det hela positivt på muslimer. Jag känner många muslimer."

De två med negativa åsikter har efter en stund nyanserat sig genom särskiljandet av muslimer från själva tron och läran. I alla fall är min tolkning att man inom den kristna kontext jag studerat i stora drag ser negativt på andra religioner, vilket inte gynnar genererandet av överbyggande socialt kapital mellan religionerna. Däremot framkommer det flera gånger under intervjuerna att man i stora drag ser positivt på andra kyrkor och frikyrkor.

⁵² Åke Green är pingstpastor som vi tiden för skrivandet av denna uppsats är anklagad för att i en predikan hetsat mot homosexuella.

Ip nämner också flera positiva företeelser i samhället. En företeelse, som många nämner, är den sociala tryggheten (välfärden) som hjälper människor. Flera betonar också det mycket positiva med att Sverige är en demokrati.

Ovan skrev jag att ip sociala umgänge och engagemang är avsevärt mindre i verksamheter och rörelser som ligger vid sidan om församlingen. Det framgår tydligt att det sociala kapital som genereras av ip i församlingslivet är övervägande sammanbindande. Samtliga har huvuddelen av sitt betydelsefulla sociala kapital inom församlingen. Engagemang i olika saker i form av åsikter, tid, kraft och pengar läggs huvudsakligen till Fristaden. De verbalt omvända har i högre grad kontakt med personer utanför församlingen än de totalt omvända, som har en högre grad av engagemang i församlingen. De verbalt omvända, som inte har några uppgifter i församlingen, har inga uppgifter eller engagemang i verksamheter eller rörelser som ligger vid sidan av församlingen. Det framkommer också under intervjuerna att de totalt omvända har bättre kännedom om församlingens tro och lära, de är med andra ord mer insatta i hur referensgruppen definierar situationen. De stödjer också ekonomiskt verksamheter och rörelser som uttrycker värderingar och handlingar, tex rörelsen ”Ja till livet” som omhuldas och värderas högt av församlingen och som i mycket hög grad har kopplingar till trosrörelsen i sin helhet.

Putnam skriver: *Både individuellt och församlingsmässigt är väckelserörelsernas anhängare sannolikt mer engagerade i sitt samfunds aktiviteter men mindre i det omgivande samhällets.*

⁵³ Jag skrev i presentationen att trosrörelsen, som Fristaden tillhör, har sina rötter i amerikanska väckelserörelser. Visserligen definierar inte Putnam vad han avser med väckelserörelse men ip redogörelser tycks bekräfta hans påstående ovan.

Vidare skriver Putnam att: *Det sociala kapitalet skapar en stark lojalitet inom gruppen och kan ge upphov till en stark antagonism mot dem som står utanför.* ⁵⁴ Jag har under mina intervjuer och observationer inte märkt någon generell antagonism mot vissa grupper av människor. ⁵⁵ Jag har ovan redan noterat att när det gäller politik har alla ip (som är berättigade till att rösta) uppgett att de röstat på något riksdagsparti, framförallt

⁵³ R.D.Putnam (2001) *Den ensamme bowlaren. Den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse*, sid 80

⁵⁴ *ibid*, sid 23

⁵⁵ Detta beror sannolikt på att man allmänt inom kristendomen inte bör ha någon antagonism mot någon kategori av människor, då vi som en ip sa ”vi är alla Guds varelser” (Samuel). Däremot är det fullt förenligt inom den allmängiltiga kristendomen att man hyser antagonism mot vissa mänskliga beteenden.

kristdemokraterna, i de senaste valen och de visar inga starka reaktioner av avog mot politik eller politiker. Under mina intervjuer framkommer emellertid känsloladdade reaktioner mot vissa beteenden som tex aborter, homosexuella handlingar och söndagskristendom. Flera ip betonar emellertid skillnaden mellan människan som begår dessa handlingar och själva handlingarna.

Putnam skriver: *Kort sagt är de överbyggande och sammanbindande faktorerna inte "antingen-eller -kategorier- som de sociala nätverken kan delas in i snyggt och pryddigt, utan "mer eller mindre"- dimensioner där vi kan jämföra olika former av socialt kapital.*⁵⁶ Jag har ovan redan berört att ip engagemang i Fristaden övervägande genererar sammanbindande socialt kapital. Givetvis leder engagemang i församlingslivet till genererandet av överbyggande socialt kapital. En av de vanligaste förekommande inslagen av ett överbyggande socialt kapital är olika ekumeniska tilldragelser. Andra former av överbyggande socialt kapital är mer naturliga som tex sociala kontakter på arbetet, släktingar som inte är kristna eller i de verksamheter ip engagerat sig i och som jag har redovisat ovan.

⁵⁶ R.D.Putnam (2001) *Den ensamme bowlaren. Det amerikanska samhällets upplösning och förnyelse*, sid 23

7. Avslutande reflektioner

7.1 Parallella roller och rollutgång

Jag har ovan nämnt att flera ip levde dubbelliv innan den verbala omvändelsen. Anledningen var att individen då kan ägna sig åt förväntansfull socialisation och göra överväganden om värdet av en rollutgång och bytet av referensgrupp. En vidare anledning bakom dubbelspelet vittnar om att ”cuing behavior”, som tex öppet ventilerade religiösa grubblerier eller besök i någon kyrka, kan leda till negativa reaktioner och i dess längd förlust av betydelsefullt socialt kapital om individen till slut trots allt väljer att stanna kvar i referensgruppen. Som de flesta religioner är kristendomen en religion med implicita anspråk på att genomsyra alla sfärer i en människas liv, vilken utifrån mitt sociologiska perspektiv för den kristne ska betraktas som rollen över alla roller. Generellt är min uppfattning att omvändelseprocessen många gånger är en rollutgång som omfattar fler aspekter i en människas liv än den rollutgång som inträffar när man byter yrke, genomgår en skilsmässa eller får barn. I sådana fall där intresset av en rollutgång (eller missnöjet av en roll), som manifesteras i olika former av cuing behavior, i hög grad medför, vad man skulle kunna kalla för, socialt riskkapital, kan spelandet av en dubbelroll därför vara subjektivt rationellt. En frågeställning att gå vidare med är således påståendet om att individers dubbelliv, tex i religiösa sammanhang, kan förklaras med att referensgrupperna individen vistas i definierar situationen i mycket hög grad på olika sätt.

Den verbala omvändelsen motsvaras enligt Lofland&Stark av en läpparnas bekännelse till den nya tron. Samtliga personer i min studie passar in på att vara verbalt omvända. Intressant är att det i mitt, i och för sig mycket sparsamma, empiriska material framkommer på flera sätt att de verbalt omvända, till skillnad från de totalt omvända, i märkbar grad har större benägenhet att lämna Fristaden. De umgås, fast under annorlunda former än innan rollbytet, med individer från tidigare referensgrupp. En person säger öppet att det är möjligt att han inte kommer att fortsätta vara kristen om han av någon anledning skulle flytta från församlingen. Andra har berättat om sina återfall vid tiden efter den verbala omvändelsen. Dessa antydningar gör att jag inom ramen för mitt empiriska material kan påstå att risken för avfall är större hos de verbalt omvända än de som i högre grad har en interaktion med andra församlingsmedlemmar, dvs de totalt omvända. Man kan därför tänka sig att ju högre interaktion desto mindre benägenhet är chansen till att den religiöse individen lämnar en religiös organisation. Om en religiös organisation, som tex Fristaden, ska fortleva är det

således viktigt att strategier utvecklas så att för många i hög grad inte nöjer sig med att förbli verbalt omvända utan lotsas in i förbindelsefasen, så att ytterligare sammanbindande socialt kapital genereras och rollutgångar begränsas.

7.2 Det sociala kapitalets inverkan på anslutning till religiös organisation

Jag har ovan visat att ip anslutning till församlingen Fristaden i stort verifierar Loflands&Starks anslutningsteorier. Upprättandet av goda sociala relationer är i nästan varje fall ett nödvändigt villkor för anslutning till Fristaden och, enligt Lofland&Stark, andra religiösa organisationer. I Lofland&Starks studie har teologiska aspekter en mycket undanskymd roll vilken i mina ögon kan bero på deras studie av omvändelser gjordes på individer från en speciell frikyrka i Amerika. En fråga som jag burit nästan genom hela forskningsprocessen (och som skulle kunna vara lämplig att lyfta i framtida forskning) är om Loflands&Starks anslutningsteori är lika överensstämmande med en omvändelseprocess till andra kyrkor. Fristaden är en religiös organisation som i högre grad passar in i amerikanska förhållanden (och således Lofland&Starks anslutningsteorier) än våra äldre kyrkor i Europa, tex svenska kyrkan, som varit statskyrkor och vars förekomst i högre grad är inflyttad med ländernas kultur och sedvänjor. Dessa behöver inte sträva efter att generera den höga grad av sammanbindande socialt kapital för att överleva. En konsekvens av detta är att sociala faktorer spelar mindre roll och teologiska motiv spelar större roll för de individer som väljer att ansluta sig till dessa kyrkor eller frikyrkor.

I alla fall mottar en individ som ansluter sig till Fristaden ett rejält tillskott av socialt kapital. Man får vänner och annat socialt umgänge, sociala kontakter som tex kan leda till arbete och äktenskap samt en förtätad gemenskap som på livets alla områden ger individen en identitet och roll att spela i samhället. Det förväntade eller faktiska tillskottet av sammanbindande socialt kapital som medföljer en anslutning till en religiös organisation som Fristaden kan te sig attraktivt för den enskilde individen i tider av individualism, normupplösning (anomi) och materialism som kännetecknar dagens västerländska postkristna samhälle. För en människa som upplever ensamhet, meningslöshet och tomhet kan därför en anslutning till Fristaden vara ett positivt alternativ.

7.3 Kristet engagemang och de två formerna av socialt kapital

I mina ögon finner jag dock den intressantaste frågeställningen att behandla i en senare forskningsprocess vara en komparativ studie hur de i Sverige dominerande kyrkorna och frikyrkorna (och andra religiösa inriktningar) genererar sammanbindande och överbyggande socialt kapital och vad detta får för konsekvenser för samhället (och demokratin).

Putnam skriver:

Det sociala kapitalet kan kort sagt styras av illvilliga, antisociala syften, precis som alla andra former av kapital. ... Därför måste man fråga sig om hur dess positiva konsekvenser – ömsesidigt stöd, samarbete, förtroende, institutionell effektivitet – kan maximeras och de negativa yttringarna – sektarism, etnocentrism, korruption – minimeras.⁵⁷

En med frågeställningarna ovan besläktad intressant uppgift för mig vore att studera det sociala kapitalet som genereras inom svensk kristenhet och dess positiva och negativa konsekvenser i samhället som helhet. Enligt Putnam är trossamfund som firar gudstjänst den viktigaste uppsamlingsplatsen för socialt kapital i Amerika.⁵⁸ Vidare genererar traditionella protestantiska kyrkor och katolska kyrkan mer överbyggande socialt kapital än fundamentalistiskt orienterade samfund och väckelsekristendomen i Amerika.⁵⁹ Man kan fundera på hur väl dessa påståenden stämmer överens med det svenska samhället där sekularisering och privatreligiositet (som inte genererar socialt kapital) är mera utbredd. Det är också värt att begrunda om svensk samhällsutveckling med företeelser som sekularisering och privatreligiositet påverkar de nya religiösa aktörerna som tex trosrörelsen till ett huvudsakligt genererande av sammanbindande socialt kapital, då dessas perspektiv i högre grad glider ifrån andra och mer dominerande perspektiv i samhället.

⁵⁷ ibid, sid 22

⁵⁸ ibid, sid 68

⁵⁹ ibid, sid 80-81

Referens och litteraturlista

Litteratur:

Augustinus (1990): *Bekännelser*, Skellefteå: Artos Bokförlag

Berger,L.Peter (1969): *A rumor of angels*, New York: Doubleday

Berger,L.Peter (1967): *The sacred canopy*, New York: Doubleday

Blumer Herbert (1969): *Symbolic interactionism: Perspective and method*, New Jersey: Prentice-Hall

Bibel 2000 (1999), Örebro: Bokförlaget Libris

Charon Joel (2001): *Symbolic interactionism*, New Jersey: Upper saddle river

Ebaugh Helen.R.F (1988): *Becoming an ex: The process of roleexit*, Chicago: The university of Chicago press

Frisk. Liselotte (1998): *Nyreligiositet i Sverige*, Nora: Nya Doxa

Gustafson Göran (2000): *Tro, samfund och samhälle: Sociologiska perspektiv*, Örebro:Bokförlaget Libris

Hammersley.Martyn&Atkinson.Paul (1995): *Ethnography:Principles in practice*, London:Routledge

McGuire.Meredith.B (1991): *Religion, the social context*, California: Wadsworth Publishing Company

Olivestam.Carl.E (2002): *Från kyrka till wellbeing*, Lund:Studentlitteratur

Patton.Michel.Q (2002): *Qualitative Research&Evaluation Methods 3ed*, California: Sage Publications

Putnam.Robert.D (2001): *Den ensamme bowlaren. Den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse.*, Stockholm: SNS förlag

Stark.Rodney (2000): *Acts of faith:explaining the human side of religion*, Berkeley: University of California Press

Tidskrifter:

Lofland.J&Stark.R (1965): Becoming a World saver: A Theory of conversion to a deviant perspective, *American sociological review* 30, 6, sid 862-875

Lofland.J&Skonovd.N (1981): Conversion motifs, *Journal of the scientific study of religion* 20 (4), sid 373-385

Internet:

<http://www.fristaden.nu>

Bilaga

Intervjuguide

Ålder, kön, civilstånd, sysselsättning,

Inledande fråga: Vad är det bästa med att du gått med i Fristaden?

1. Är dina föräldrar (övriga släktingar) troende/fick du en religiös uppfostran?
2. Var du troende/hade en religiös tolkning av verkligheten/religiöst aktiv innan du gick med i Fristaden
3. Civilstånd/boendeform/samhälleligt engagemang innan anslutningen!
4. Hur såg du på samhället innan anslutningen?
5. Beskriv din umgängeskrets innan anslutningen och hur din relation till dem ser ut idag?
6. Vad var du inte nöjd med i ditt liv innan anslutningen? Hur var din livssituation innan anslutningen?
7. Vilka personer betydde mest för dig innan du anslöt dig till Fristaden?
8. Hur och när kom du först i kontakt med Fristaden och vad i församlingens verksamheter lockade dig mest i början. Sociala kontakter!

9. Genom anslutning till Fristaden har du säkert tagit avstånd från saker i ditt tidigare liv. Kan du säga vilka de viktigaste avstegen från ditt tidigare liv och sätt att se på saker och ting varit?
10. Vilka reaktioner fick du från föräldrar och vänner om din anslutning till Fristaden?
11. Varför just Fristaden och inte andra/liknande samfund (kontakter med andra troende)?
12. Hur gick anslutningsprocessen till?
13. Beskriv din umgängeskrets idag!

14. Vad är nu viktigast för dig personligen i Fristaden?
15. Har du någon uppgift eller något uppdrag som du sköter åt Fristaden?
16. Hur mycket och på vilket sätt umgås du med andra medlemmar i Fristaden vid sidan av de religiösa aktiviteterna?
17. Vilka av Fristadens aktiviteter deltar du i? Vad gör du för församlingen?
18. Övrigt engagemang i samhället (ideelt, politiskt, föreningar o dyl)?
19. Hur ser du på samhället idag? Vilka är de största samhälleliga problemen/fördelarna?
20. Vilka personer betyder mest för dig i dagsläget?

21. Har du någon gång funderat att gå ut ur Fristaden? Vad fick dig att stanna?

22. Hur tror du att din umgängeskrets och föräldrar skulle se ut/reaktioner om du lämnade Fristaden?

Etiska aspekter: önskemål gällande anonymiteten i studien
om bandinspelning är okej